

З О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. II.

У МОСТАРУ, 30. ЈУНА 1897.

Бр. 6.

ЋОБНА СУМЊА

И или Боже, на свему ти хвала!
Лијепа је звјездица Даница,
Још је љепша у Деана љуба,
Вјерна љуба, златокоса Мара;
Лице јој је ка у бјела крина,
Душа јој је мирис од босиља,
Куд погледа, ка да благосиља.
Дивно ли су млади живовали
Годиницу, ал не пуну, дана,
Док се нађе чедо у кољевци
Ка јабука срећом дарована,
Узабрана са злаћаних грана.
Љуби бабо своје чедо драго,
Преврће га тамо и овамо, —
Изнебуха ошину га гуја:
Он опази дјетету на леђи
Опази му обиљежје црно,
Бенак мадеж, бадемово зрно,
Исти бенак, ка што је за вратом
У Ђураша, дјететова стрица,
Ја у брата његова млађега.
Ошину га гуја отрована,
Још му с' гуја у груди увукла,
Отуд Мари сиком проговара:
„Носи чедо, носи га у виле,
Не треба ми братово котиле!“
Ал та гуја има свога друга,
Друга гуја сад ошину Мару,

Пак се њојзи у груди увлачи,
Ту се вије, из срца јој пије.
Трчи Мара с дјететом на руци,
Она трчи дјеверу Ђурашу:
„Ај, дјевере, моје поштовање,
У мог чеда бен мадеж на леђи,
Знаме црно, бадемово зрно,
Исто као у тебе за вратом.
Мој ме војно невјером назива,
То не могу понијети жива“.
Засмија се дјевер Ђураш гротом:
„А ласно ћеш, снахо моја драга,
Разбит сумњу мога брата луда;
Ти га узми за десницу руку
И принеси прст му на потиљак,
Ту се њему испод косе скрива
Бадем зрно са петелком малом,
Исто као и у чеда твога“.
То не чула златокоса Мара, —
Прије тог се ударила била
Оштрим ножем по срдашцу живом.
Ал то чуо кроз прозор Деане,
Опила се прстом на потиљку,
Нађе бенак, зрно бадемово
Одоздоле са петелком малом.
Он поскочи брату у одају,
У одају брату и љубовци,
Да му просте паклене ријечи.

А кад видје што му мука каже:
 Срце њено ножем прободено,
 На грудма јој прикљештене руке,
 Од те силе удушено дјете;
 Кад то видје злосрећни Деане,
 Трже ножа из мртва тијела
 Пак прорази њиме себе жива, —
 О тле клону, пусти душу болну.
 Сунце гледа, а њих троје мртви, —
 Чекни малко, пашће и четврти!

У Бураша заледи се крвца,
 Хтједе и он да потргне ножа,
 Ал на очи наљезе му тама,
 Заљуља се, на земљицу паде,
 Како паде, више не устаде.
 — Мили Боже, чија ли је клетва!
 Ил је клетва ил гујинска жетва!
 Њих четворо, — сад ни једно живо!
 А ни једно није било криво.
 (Из „Снохватица“ Змајовиних)

ИЛИЈИ ОКРУГИЋУ

Ср'јемско небо над Тобом се смије,
 Ср'јемска поља благослов ти носе,
 Ср'јемска дјева Теби в'јенце вије,
 Срб и Хрват с тобом се поносе.

*

И сузама мермер-плочу росе,
 А та плоча сад мртва Те крије,
 Ал' Дух вапи, а анђели просе,
 Да будемо — уз те вјере двије —

*

Једна браћа, сложна, поносите,
 Једна слава, дивна, виловита,
 Једна пјесма — и љубав до неба!

*

То је пјевѦ Илија до греба:
 Прославио српска копља вита
 И кршћанска дјела узорита!

У Дубровнику, на Видовдан 1897.

Вид Вулетић-Вукасовић

НА МЛАЂИМА СВЕТ ОСТАЈЕ

— Приповетка из српског живота —

— Радоје Домаговић. —

I.
Било је већ 9 часова у вече, када се овога пута враћаше газда Мита кући из кафане. Ишао је тромо средином улице и кривудајући час на једну, час на другу страну, прављаше крупне кораке. Десну руку држао је у џепу од панталона, а левом запаљену цигару спрам уста. Црна шубара од јагњеће коже, коју Мита носи увек право и добро натучену на глави, стајаше му овога пута накривљена, по чему се може закључити „да нису чиста посла“, што је то врло лепо уочила његова домаћица.

Сем ноћног стражара, који наслоњен уза зид од Периног дућана дремаше врло ревносно, није већ у ово доба никога било на улици, те је много јаче падало у очи корачање и спотицање газда Митино по рђавој калдрми и јасније се чуло његово гуњћање:

— То су свиње, то нису кметови!

Ову реченицу говори докле се не спотакне на какав камен, а чим се спотакне или иначе посрне, онда псује оца свима кметовима на свету и додаје:

— Нека казни ко сме! —

То је рекао баш кад беше спрам куће неког Лазе, сиромашног терзије, а како су прозори од његовог стана због врућине отворени, а и он неким чудним случајем био још будан, то је све лепо чуо и одмах назу на ноге неке гломазне папуче и са страшним клопарањем изађе у гаћама и кошуљи пред кућу.

Мита то ништа није осетио и продужи даље за свој рачун крити-

ковати општинску власт.

— Ја, ћути му данас, ћути сутра, па тако они вешти да гуле свет! —

Опет му нога клецну и он опет скреса кмету оца.

— Зар баш оца ча Мито? — јави му се Лаза, кога он хтеде проћи.

— А није него ћу му да опростим! — одговори Мита брзо као да се надао овом питању, и тек после загледа да види ко то говори и кад угледа Лазу чисто се збуну, али му ипак приђе ближе, и мету једну руку на раме, а другом одмахну неколико пута, па се засмеја. На тај начин као да је хтео рећи како се добро провео.

Пошто се накашља и пљуну далеко од себе, поче Лази као поверљиво причати шапатам:

— Знаш нађо' се с неки Неготинци, па 'ајде! (ту показа руком као кад се испија чаша)... Знаш... ја волим... Ал' ми један посао испао!... Моја баба треба да ћути... Сутра знаш имам гости, па узео мало кафе (извади кафу из џепа и показа је Лази). Ја сам зарадио, ја ћу да трошим... Мој Стева нека ради!... Данас ја, ... а, чекај да ти кажем: сви ће кметови у апс, па гвожђа на ноге, па по врат, па по врат... Нема више да се чувају лопови; сви ће на робију... Па и ове главешине све ће ти под катанац, па по врат (те последње реченице изговорио је јаким гласом)... Нема више, пропали су! —

Митина је кућа тако близу Лазине, да је баба (његова домаћица) чула све ово са теферица и кад виде,

да он не мисли престати с причањем тако брзо, прекиде га речима.

— Ајде, море, кући не брени — све ће и' покољу! —

— Чује моја баба! — рече Мита и звизну устима као изненађено и тек сад остави Лазу и упути се кући.

— Камо кафа и сланина? — беше прво бабино питање кад већ Мита уђе у кућу.

— Ево кафа, све лепо, поштено!

— А сланина? —

— Е није него ротква! — љути се Мита једва изговорив реч: ротква.

— Море што ћу ја тебе по ту матору тикву — ту баба принесе стегнуту песницу његовом челу, а кад је он озбиљно погледа, она се насмеја, плесну га мало шаком по шубари и додаде растегнуто као тепајући:

— Е, мој шамуто, што да заборавиш? —

— Ти, бабо, знаш, да будеш мирна, или ћу ја други лист! — Шали се Мита.

— Ух! — викну баба, почучну мало и рашири обе руке спрам његовог лица, а своју главу окрете на другу страну.

— Да се владаш као свака домаћица, бабо, а кад ја зѐнем, како знаш! — На крају Мита изговори нешто непристојно и баба га опет туцну по глави и додаде:

— Што ћу ти подрежем језик, што пред млађи лапораш! — (Баш у тај пар кад је он то рекао, бејаше ушла служавка, да постави за вечеру).

Сели су и за вечеру, и Мита започе опет причати жени, како ће све кметове да казне.

— Е па доста сад, ајде вечерај, не мути сву ноћ с ту кашику по чанку! —

— Лепо! — рече Мита развучено, поћути мало, сркну једаред чорбе и

одмах започе причати о гостима из Неготина и мало по мало опет пређе на кметове.

— Е па казао си ћути сад, па једи — љути се баба.

— Ћути, бабо, ил' ћу те за краци, па кроз прозор ти знаш . . . А, чекај да ти причам (скрену говор) једна се лађа утопила и многи људи подавили се.

— Јадни! . . . који ли су, боже, да л' се зна? — Упита баба тужно, заинтересована овом новошћу.

— Ти, бабо, уживај овде на теферич као голубица! — одговори јој Мита и поче опет мутити кашиком по чорби.

Ућута и баба и Мита поче јести.

За мало па он настави даље причати и то о свему што му падне на ум. Прво је корео бабу како је гад, а за тим говорио о некој својој, како он каже „Швалерци из младости“. После овога отпоче жалити што му је мајка умрла, за тим о свом наредничком животу, па о кнезу Милошу, и како је пио кафу у његовом двору. Ту неосетно пређе у говору на руског цара, и после неколико анегдота из његовог живота, заврши са извињавањем како је свуда тражио сланину, па нигде није могао наћи.

II.

Мита се са Јањом (тако се зове његова жена) венчао пре 30 година. Имали су доста деце, али су им сва помрла и сада имају само једнога сина, који се школује у Београду.

Јања се и данас сећа своје помрле деце са сузама, чувајући брижљиво у једном старом орману неке њихове ствари. Ту су књиге њеног најстаријег сина, које она по некад преврће све лист по лист задржавајући се дуго на свакој страни, те би чисто рекао човек, да и сама зна

читати. Свака мрљица и свако слово као да јој прича много и много о њеном сину и она пажљиво слуша и заплаче. Она дакле на особити начин умеђаше читати те књиге. Много је имала тих разних остатака међу којима јој беше најмилија нека, мала лепезица од сребрних листића, за коју вели да је правио неки Лаза кујунџија, и дао њеној покојној Савки (најстарија ћи) кад бејаше проходила. Она је Лазу кујунџију волела кад је девојком била, те јој је та лепеза била двоструки спомен. Али, тешко је и замислити колико је остало још спомена на ту стару љубав пре толиког низа година, каква је та љубав била, и зашто јој је, па ма и најблеђа успомена сачувана као слатка и пријатна у Јањиној души. То нико не зна, нити ће ко знати! Баба ће умрети, и из мале лепезе нико више неће видети какве то везе беху између Јање и Лазе.

Мита је ређе код куће, а Јања је имала обичај, да скупља око себе комшинску децу. Наређа их једно до друго на дугачки миндерлук у својој спаваћој соби, и тако је могла провести читаве часове.

У кући носи она увек чисту цигану реклу и сукњу, плаву кецељу (најчешће) и беличасту мараму укрсти преко рекле. Кад где изађе онда мете фес са ћилибарским иглама и обуче фистан и „либаде са шкуртељком“. — О својој младости ређе прича, али онда прича опширно, најчешће поредећи старе девојке са данашњим, и заврши, како сада нит имају стида ни образа, већ се „маторе девојке шетају са младићима и разговарају на прозорима, а пре није смела девојка ни да погледа честито на улицу“.

Кад јој дође нека жена у посету „са радом“ (кад плете или рецимо

шије) онда би и Јања из учтивости примакла уза се малу плетену корпу, која се с врха већ почела осипати и у којој су и маказе и клубад и чарапе поцепане и новозапочете, разни крпчићи (које при кројењу хаљина оставља да се нађу за закрпу) и замотуљци у којима је семе од цвећа или још чешће од лубеница, а по некад се нађе и неки ексер, или ма шта друго склоњено, да се не изгуби. Примакне дакле корпу, метне наочаре те и она „протиње иглама“ и поред кафе претреса са гостом прошлост и садашњост, расплећући разна замршена питања о сродству. У таквој се прилици изређа безброј много биографија најнезнатнијих личности, и исприча хиљадама сцена из породичног живота разних кућа. О свему се даје мишљење без много размишљања.

Док се Јања тако занима код куће, дотле Мита проводи у кафани. Наравно он је муж и онда нема код куће посла, нити може да разговара „са женама њихова ситна, женска посла“. Он оде да се мало разговори с људима. Седи у кафани и пре подне чита новине и разговара са Миланом, бившим среским начелником. Све њега интересује: и колико који европски двор прима годишње плате, и како су односи Енглеске и Русије затегнути и шта је рекао Бизмарк (претресајући с Миланом да ли је добро рекао), и како је руски цар казао, да ће Србима помоћи. Све он разбере и докучи као на пример: колико Турска има коњице, где је који научник држао предавање о пропасти света, које су пушке најбоље, где се претурила жељезница или утопила лађа, у ком се месту родило дете без уста носа и очију („јадно!“ рекла би Јања, кад јој он то прича), како је негде нека

жена родила опет „пола псето, пола дете“. (У таквом се случају баба крсти и захваљује Богу што се на њу смиловао). Сем тога унутрашњу нашу политику претреса Мита много опширније и темељније. Говори о свему и осуђује готово све жалећи често што за новинаре не постоји закон, да „чим нешто „рђаво“ каже, одмах на мацке, па фуска по тур, па ожежи бре, па ожежи бре, па ајт пиши сад опет!“ Често говори како је „брука, што сад изашли млади чиновници!“ „Како то? Ја стар, па пред једно балавче да се клањам“. Него до тридесет и неколико година, да се нико не прими у службу. Један пут опет доказиваше ватрено, да за крађу треба да постоји смртна казна. „Чим украде, ајде за кочић, па ће се смире људи, а не ово: Он краде, а држава га рани!“

Дакле у многим стварима он се чак пуштао у „стручно оцењивање“ и додавао како неће бити среће у земљи, докле све тако не буде као што он мисли.

„Политика се бистри“ пре ручка, а после ручка игра с Миланом домина или жандара у кафу или чашу вина.

Осем свега тога њему остаје времена и за ствари чисто локалне.

Баба се никад не љути што он готово по цео дан није код куће. Још неки пут кад код ње дођу жене у посету, а Мита се случајно ту задржи, она га сама тера од куће: „Ајде ти гледај твоје мушке ствари не слушај шта ми жене говоримо!“ То она не ради из љубоморе, већ само за то, што не воли да јој муж буде „женски Петко“.

Сем ређих случајева заједно су о ручку и по ручку до два часа, а већ ноћу разуме се да Мита никуд не иде.

О ручку седне једно спрам другог и онда час Мита прича шта је читао у новинама, час опет она њему прича како се удавило, рецимо, пиле у полисјама, или како је Стана (или која друга) рекла да ће се Митино имање продавати на добош. Уђуте, и онда се само чује плескање, док Јања не поведе говор о Стеви (сину); разговарају о томе и уђуте, па ће тек, рецимо, Јања рећи:

— Ето баш слађе једо' сира, него да ми је човек донео оку печења!

Мита би рецимо казао сасвим нешто девето после те њене реченице, као на пример:

— Ето данас девети а Тома (седи у његовом стану) још не доноси кирију! —

— Данас баш бројим кол'ко је направио шубаре? Чини ми се осам.

— Осам шубара по 2 динара — предузеће Мита.

Не може по два — дода Јања:

— Реци по два, то су, то су: шеснајест динара.

Разговор се тако продужи у том правцу докле на један пут нека ситница не скрене говор на другу страну.

Ко би смео рећи да не живе лепо? Сваки дан са врло малим изузецима протече по неком готово сталном и утврђеном програму. — Па шта мислите, да ли и овако тих и срећан живот може што да поремети?

Не дај Боже, али у свету свачега има. Ја им нисам злу рад, а ако се што деси немојте мислити, да сам ја то урадио само за то да ми ова приповетка буде што занимљивија! Ја ћу вам и од сада, као и све ово до сада што сам, причати верно и истинито.

III.

Једне ноћи пробуди се Мита после неког тешког сна.

Крај његове постеље увек стоји велика, дрвена столица и на њој свећа, жигице, дуван и „вечити календар са сановником и рождаником“.

Напипао је у мраку жигице и кресну једну те упали свећу, зави дуван и припали, па замишљен гледаше у свећу пуштајући кроз нос дебеле млазеве дима.

Ђути тако, мисли, мисли, па тек уздахне. Погледа Јању, а она спава мирно с полу-отвореним устима.

— Јањо! — викну он гласно, и она скочи уплашено са своје постеље.

— Шта ти је, Бога ти, те не спаваш по сву ноћ као вештица? Љути се Јања и додаде:

— Ти знаш како сам ја гадна кад ми се сан разбије, па после сву ноћ не могу да заспим! —

Мита уздахну дубоко и не одговори ништа, а Јања, пошто два-три пута гласно зевну и протеже се, рече забринута:

— Шта ли ради наш Стева сам сирота? —

Мита сад започе причати како је снимио да је као „у некој великој кући, па кроз њу тече мутна, мутна вода као орање, и као у тој води њихов Стева у белој кошуљи, па се као смеје и пева нешто“.

Сад и Јања уздахну, и замисли се нешто.

— Не ваља! — додаде Мита после краће паузе.

Ућуташе. Чуло се како кишне капљице ударају силно у прозоре, а иначе је мртва тишина.

— Опет киша! — изговори Јања и зевну, а за тим замишљена рече:

— И ја сањам као неки свет, па неку воду велику и мутну, па као неки врапци фаћамо по ту воду ја и покојна Боса Тошина.

Опет ућуташе.

— Шта ти човеку не дође на сан! — додаде опет Јања и прекрсти се.

Мита узме сановник и поче претурати вичући гласно:

— Р... р... р... рака у сну видети;... руже брати значи...

Претура натраг и говори даље: — Н... н... н... Ноге дрвене имати... Ногаре... Новац наћи... Новце изгубити.

Чича даље чита, а баба га прекиде речима:

— Новци!... Боже, а ја сањам неке беле паре! —

Он је погледа и продужи даље претурати.

— Хм? — изговори Мита и метну прст код речи вода. — Видиш, продужи он даље, воду мутну видети предсказује болест. —

Јањи су већ очи засузиле, а Мита само дубоко уздахну, и трже два-три дима из цигаре, ћуташе дуго и од једном поче викати:

— Никад не пише! Зар је то добар син? Да пише бар две речи, па да каже: Здрав сам, с поштовањем твој син Стева; ал' он ни то син неће, већ пише само за паре, кад хоће да измами! —

— И чарапе је мислим поцепао, а ништа не јавља. — Рече као више за свој рачун Јања и намести се у постељу.

Дуго су још били будни; разговарали се, тумачили снове једно другом и на послетку Мита угаси свећу и обоје заспаше.

Кишне капљице ударају и даље у стакла од прозора, те им то у неколико даје такт хркању и све их боље и боље успављује.

(Наставиће се).

ЗНАШ ЛИ ЗАШТО?

Слатко теку мог живота дани,
Тако слатко као благи сан.
Знаш ли зашто? Твој осмејак благи
Од таме је претворио дан.

Тебе гледам на сну и на јави,
Преда мном си, душо, сваки час,
Моја лира само тебе слави,
Струне су јој твојих коса влас.

Па кад рука дотакне се жица,
И славуја тад умукне пој,
И затрепти свака лепотица,
Као цвећа, пред ветрићем, рој.

Јер та песма, која тебе пева,
С твога лица украла је чар,
Јер ту песму, што о теби снева,
Плавог ока загревава жар.

Карловци.

Драгутин Ј. Илић

ПРОМАШЕН ЖИВОТ

Као младић какав, и ако у педесет и којој години, корачаше главном престоничкам улицом г. Влада Јовановић, пензионовани председник суда.

Разлила се блага летња вечер. Био је у шетњи ван вароши, а сад се враћа и иде на чај и разговор г-ђи Теодори, удови пок. мајора Богдановића, који још пре три године, после дуга боловања, замени овај свет другим. Госп. Јовановић је давнашњи пријатељ старе г-ђе мајорице т. ј. пријатељ из младости и детињства —

обоје су из унутрашњости: он син једног чиновника нижег реда; а она кћи богатог, труло богатог, трговца. А знаћаху се из дечјих пета. С покојним мајором знао се г. Јовановић из давних дана, такође. Он беше њихов редовни гост — па то оста тако и после мајорове смрти: сваког четвртка скупљаше се друштво код г-ђе Теодоре на чај и разговор . . .

И тек кад уђе у предсобље њему се учини чудновата тишина. Погледа у сат: прошло девет. „Што то још нема ни једног од гостију?“ Запита се он чудећи се у себи.

И пре, но што би запитао слугу за узрок, преда њ изиђе домаћица.

— Просто, слутила сам да ћете ипак доћи... бар ви, ви, стари пријатељ, бићете ми сад на руци.

Ту га она обавести у чему је ствар: друштво, за вечерас сазвато, одбијено је, г. Јовановић није био по подне код куће, није, дакле, за тај отказ ништа ни знао. А узрок за отказ био је доста необичан... бар ће имати беспослени шта да причају... Јелена, нећака удовичина, коју су из детињства још к себи узели, побегла је јутрос са учитељем музике... „Љубав до гроба“, „пожртвовање“ — и још много којешта стајало је у њеном писму, што се нашло у њеној соби. Сад су обоје измакли, прешли границу. Какав скандал!

— Боже, кака неблагодарност! поче гост.

Теодора ћуташе.

— И то с ким? — С једним Швабом... музикантом!

Домаћица се изгубила у мисли и несвесно клима главом. Гост нагласи да је његова посета незгодна и спремаше се да пође. Али га домаћица задржа.

— Останите... ви сад нећете ићи... и то још без чаја!

Пошто насу чај у шоље она настави причати о догађају, за који је у подне сазнала, кад су заљубљени већ отишли.

— У подне?... Па ви то још можете телеграфирати и бегунце ће на путу задржати.

— С почетка сам и сама то хтела чинити... већ сам била послала Јована у полицију да јави; али сам га с половине пута вратила.

Гост је с чуђењем посматраше.

— Шта је ту је! Шта сад да радим? Зар сад исправљати криву Дрину? — Јелена је за нас изгубљена; и... и, ја сам рада... али ја бих да чујем ваш савет:

ја сам рада да је бар добро удомим и да јој дам бар спрему.

Гост још више разрогачи очи.

— Дакле, све јој опростити! Чак и нанесену увреду и срамоту... о, ви имате необично срце.

— Не, не... боже сачувај... са свим друга ствар! Те су мисли поникле под чудним околностима. Рекав то она устаде и узбуђено пође к балкону, отвори врата и изиђе у ноћ; али јој гост ипак могаше контуре приметити. Прохладни ваздух струји у собу, небо без месеца, тамно, осуто безбројним звездама. И гост устаде те с неком тупом тугом посматраше пријатељицу из младости. И обоје задуго ћутаху. Мисли му се мешају с осећајима а успомене навреше — одједном изби му пред очи слика прошлости, слика младих дана, када је био у њу силно, страшно заљубљен, али јој о свему никад ни речи не смеле открити. Дође му тешко а и необично: како сад да оживи слика прошлости, та слика, коју је заборав обична живота давно затрпао?

У тај пар појави се домаћица из мрака, у очима као да дрхти суза... и она се сетила младости.

— Седите, да вам причам, све да вам кажем... Давно сам хтела... још по смрти мог мужа... ето... сад ћу. — Ми смо данас стари људи, да, врло стари.

И поведе руком по коси, забацујући је.

Госта обузе неко тихо осећање туге, слућаше да ће се десити нешто неочекивано... а у памети му лебди слика младе, лепе другарице, коју он страшно воли, коју обожава у тајности...

И пошто седоше г-ђа Теодора се тужно осмену.

— Било и битисало! И — случај! Ето, данас сам тражила по столу, међу писмима и старим хартијама крштеницу Јеленину и посмртну листу њеног оца да пошљем полицији, како би за бегуницом

лакше трагала... А ту ми дође у руке једна фино повезана књига *Мој дневник*... Не знам за што; ал ме узе чежња, уви ме нека туга за прошлосту и почех прелиставати по листовима, ... о... ох, Владо, Владо, како, како сам те тада волела, како сам те силно љубила, тебе, само тебе!

— Теодора!

— Све је у дневнику забележено и сачувано, готово већ избледело... ето... како сам те волела! Кад год сам те видела, ил се срела с тобом, ја сам тај дан записивала у свој дневник... А ноћу, о, колико пута сам се гушила у сузама и о теби мислила. Па кад си положио испит, а мени је било необично мило и била сам горда, као да је то мој испит био... Како сам само о теби сневала: желела сам да будеш чувен, славан човек... Кад си отишао на страну мене обузе још већа нада и још већа туга. Видех те тек о фебрију... Још се сећам једне вечерње забаве, ти си ме пратио кући. Очекивала сам нешто велико и важно, срце ми је јако лупало... била сам силно узбуђена: поред мене је онај, кога свом душом љубим... Али, ти си ћутао, мирно ишао поред мене... Дође ми неискazано жао: „Па он и не мари за тебе“...

— Теодора!

— Молим те, слушај... да... Сад смо већ стари људи, сад је све прохујало. Знаш, био си поносит, и мени се то допадало: ја сам то волела. Али сам хтела, да и мене бар мало волиш. Кад си се, после четири године, вратио, ја сам већ сваку наду била изгубила — у дневник свој нисам давно ништа записала. Тад ми дође мисао, обична женска мисао: боље је удати се без љубави, но остати неударата и волети... Тако најслађи снови бише промашени; сад нас је време окитило годинама, а ти мили, незаборављени дани леже у далекој прошлости... Сад смо хладни пријатељи. Па кад ме туга обузме, мени понова промичу бледе слике слатких

тренутака, тад ми дође неискazано жао на саму себе, на тебе — на наш промашен живот... дође ми жао и Јелене и — вратих момка с половине пута. Не хтедох младенце гонити. Нека их!

Госту дрхташе срце од узбуђења.

— Шта сад вели стари пријатељ о мојој намери да младенцима спремим покућанство бар?

Теодора узалуд чекаше на одговор — гост се изгубио у минуле дане, зној му изби кроз чеоне боре а у душнику га узе нешто давити.

— Да... треба... нек буду срећни! промуца.

Домаћици се врати њена ваздашња присебност. Узеше искиданим реченицама, без интересовања, да говоре то о овом, то о оном. Кад изби једанаест, гост се диже: хтеде захвалити домаћици на том позном откривењу, али му речи глупо звоњаху. И ћутећи приђе вратима. У тај пар домаћица лако спусти руку на његово раме и тихим, болним гласом ослови га.

— Да ли си ти мене икад, икад... да ли си кад год осећао према мени...

Оне испусти реч.

— Не; ја дневник нисам никад водио; али тада, тада сам о, о... о вама тако силно...

Она спусти руку с рамена; гост је узе у своје руке и на њу паде тих пољубац... и брзо изиђе у тамну ноћ...

Но не оде кући. Лагано крену без циља. Самом се себи чудило како је могао бити тако хладан и дрвенаст. Младост понова оживе — безбројне слике промицаху, слике најлепших младеначких идеала, а у ушима звони реч старе другарице: „Ми смо сад већ стари људи“.

А онда, како је била мила и добра! Дакле и она је њега волела... а он, никад да дрзне, да јој се приближи и искаже... Кукавица! Па због чега је био толко по-

носит; рад чега је толике школе учио — него ње ради, њу да добије! Јер он беше врло сиромашан, а она дете богатога оца. Да... тада, кад он дође близу мети и поста човек — она је већ била жена другога. Па ни да јој пише; ичим бар своју љубав да јој откри — као да га се ни тицала није... Глупост, глупост и кукавичлук, ништа друго!

И у тој огорчености, што му испуни душу, он презираше самога себе: — као кукавица оде на страну; из кукавичлука и бојазни није јој хтео поверити своју љубав; из бојазни, да га не исмеју није јој смео писати... „Глас!“... „Шта ће рећи људи!“ — како му сад све то изгледа одвратно, глупо, глу-у-упо и подло, сад, после толико година... Чуо је да је и она њега волела; ах, какав би то леп живот био! „Да! време... године су нас оснежиле — све је прошло, све, све!“

— Доцкан... доцкан! испушташе несвесно кроз зубе.

Гњев дивни и обесни стеже га. Па и вечерас се показао глуп и спокојан... Пође мрачним алејама парка очајавајући и празне душе.

Обичност, филистарство, ђифтинство — посве га је кроз пројело и никаким направило.

Паде у дубоку меланхолију. Опет му мину кроз главу вечерашња сцена. Како све то чудно оживе. Па онда она реч „ти“... Хтеде јој и сам, после толиких година, све открити; али му она не даде. Он је мора слушати све — и чуо је све. Ал, к чему све? Снег је покрио косе њихове — живот је промашен и срећа с њом.

И поче блудити расејаним погледом по околини.

Седе на једну клупу малаксао и чудно тужан и шараше штапом по песку неодређене контуре... Већ свиташе.

Да, такав му је био цели живот — празан, пуст, бесмислен, кукавички. А како је могао бити срећан само да није био кукавица. Баш је прави филистар, гад! И увек је такав био... никада није осетио дубоку тајну живота, ни миље љубави, као што то готово сваки осећа. Гледао је вазда своје ситне, свакидашње, трбушне и чиновничке бриге и брижице и чаршинске дужности... где му је живот, где осећање? Може ли рећи да је живио? Је ли какав циљ испунио? — и згади се на самога себе.

Па се опет мислима вину данашњем вечеру и раној младости. Онај простор многих година свог чиновничког рада и живота, остаде празан, пуст, без садржаја. Поврвеше успомене; а иза сваке слатке сенке, шумори прекор душе — доцкан, доцкан, доцкан!

— „Да, ми смо у дубоким годинама“... за нас је све то прохујало.

Читаве сате преседе он на истом месту... Свану дан.

Небо се увило облацима а ситна киша непрестано промиче.

Тако сеђаше ту г. Влада Јовановић, пензионовани председник суда са својих педесет и неколико година... доле протиче шумна Сава и стапа се с Дунавом; даљина се губи у сивој сумаглици; он упро лактовима о колена, главу увукао у шаке а силне, горке сузе котрљају се низ свело лице. Кишне капи мешају се са сузама и остају на крају браде висећи неко време а усне му тихо изговарају:

— Филистеру... обични, обични бирократа.

Dr. O. D.

ЗИМЊИ ДАН

(Конрад Фердинанд-Мајер)

Над површјем земље снежне
Небо плаво, ветар дува;
Сунце само своју младост
И лепоту вечно чува.

Данас само за тренутак
Небом плавим мило сину,
И, к'о срећа, као љубав.
За голу се шуму вину.

ТВОЈА МАХНА

(Феликс Дан)

Ти си лепша но све друге —
Тако лажне —: лепа, чиста;
Лепша него звезда што се
Најсјајније горе блиста.

Ти си кротка, детињаста,
Пуна дражи и милоште;
Ал' једно ти не достаје:
Не знаш своју дужност јоште.

С. Д. Мијалковић

ЖЕНТРИЈСКО ГНЕЗДО

Коломан Миксат

(Свршетак)

Друга посета.

Наравно да су после неколико дана били и сватови.

Карло је одвео Милку на герељску пустару, а ја сам отишао у Пешту и даљна даљина нас је делила једно од другог.

Прошла је већ скоро читава година, кад сам се одлучио да их изненадим у герељском дворцу. Тако је и било. Једнога јутра нашао сам се пред дворцем са пледом и путном торбом у руци.

— Је ли ту милостиви господин? упитао сам једно женско чељаде, које на дворишту зајавало.

— Не можете унутра, господа по свој прилици још нису обучена.

— Како? Та већ је десет часова!

— Па да када ће леновати — одговорила је враголасто — ако сад не у меденим данима?

Поверење за поверење. Несташно сам је штипуо за пуначко лице.

— Хеј, душице моја! Бре то код вас дуго трају медени дани. Та већ је читава година од сватова прошла.

Насмешила се ђаволасто, показавши ми лепе, беле зубе.

— Ох, ала и ви знате! Та тек се пре четир дана венчаше!

— Иди, не лудуј.

— Да, да! у суботу је било венчање, а данас је уторник.

— Добро, добро, али ја говорим о господину Боротији.

— Па и ја за господина Боротију говорим.

— Доста бре! Иди и види могу ли ући?

После неколико минута изађе и рече:

— Изволте!

Сама страна лица била су око стола. Две остарије госпе, једна млада женска у покућној хаљини са белим чипкама и неки млад човек са црним залисцима.

— Шта заповедате? — упита овај ступивши предаме.

— Тражим господара од куће.

— Па ја сам.

— Господина Боротију — поправио сам се.

— Но, па ја сам.

— Ви? — муцао сам збуњено. — Како овај... како оно изволесте рећи? Извините, господине, али овај... како само да се изразим? Овај... тражим мог пријатеља Боротију, који је Милку испросио...

— То ће сигурно какав други Боротија бити.

— Не, не! Баш овај герелски Боротија. Карло Боротија.

— Ах, Карло! Слушао сам нешто о њему, али га не познајем лично. Ја сам Ђура Боротија. У осталом с ким имам срећу?

— Стеван Бибић.

— Бибић! Па онда си добро погодио, — повиче он радосно, — познајем добро твоју породицу. Је ли ти си из Саболча? Бибић Гавра беше ми добар друг. Ах, ово је дивно! Одмах овамо столицу, знам да ниси још доручковао. Збиља, моја пуница Јелена Рингова, тетка моје жене мадама Монфарт, банкарка. А ово је моја жена, Марија *nostra*. Јер за сад је још свију нас, а кад мамица и тетка оду онда је Марија само теа.

И на овај рђав виц тако се слатко умео смејати, да сам се најпоследње и ја смејати почео.

— Но видиш — брбљао је он даље. — Мало по мало па ћеш сасвим заборавити да си другом Боротији дошао. А и нећу те баш тако лако натраг пустити.

— Ја још увек мислим, да се Карло само шали, и да ће се он тек ма на који врати помолити.

Није ми дао даље да говорим, јер ме прекиде љутито:

— Не трабуњај којешта. О том више ни речи. Шта ћеш пити теја или каве?

— Али ми је ипак чудновато, камо су се само дели?...

— А знам ја! По свој прилици да су живи, ако нису умрли.

— Дали си ти купио ово добро?

Љутито је турио предаме тањир са шунком.

— Пробај од овог! Апропо, да ли си ти у Пешти? Наравно да идеш у Камну. Шта се сад плаћа у пикету за појен.

— Не знам, јер... муцао сам у неприлици — јер не читам цену храни.

На овај незгодан одговор погледао ме. Поцрвенео сам до ушију и спустио очи са простирача и судова. Та дали сам ја луд? Исти они грбови, исти онај вез, као и код Карла, што сам видео, па шта више ту је и стари чича Анта рачуновођа, који баш тог тренутка прође испод прозора.

— Ту ти је дакле и рачуновођа? узвикнуо сам.

— Да богме.

— И није ти ништа причао о Карлу? Ђура је махнуо главом, да није и одговорио ми немило:

— А баш сам га питао, али вели нема времена... све му у глави пишкијска битка.

— Тога дана споменуо сам још неколико пута Карла, али ме Ђура увек прекидао, почесто богме љутито ме ословивши. И лепа Марија *nostra* упитала нас једном:

— Шта ви то толико спомињете?

— Ништа, слатка, ништа.

А мамица би увек тада спустила плетиво и испитивалачки би нас проматрала. Најпоследње сам се и сам умирио. Увидео сам да је боље ћутати. Свеједно, ма који Боротија, само код њих је добро. А најзад и овај Ђура је добар дечко, весео, пријатан. А и женске су ваљана, мила створења.

Дошао сам као странац, а отишао као стари пријатељ. Када сам после неколико дана сео у кочије сви су ме весело испратили. Мала Ђурина женица махала

ми марамицом са прозора, а Ђура викао замном: „До виђења, друже“.

Четир лепа коњичка јурила су по лепу, глатку путу, а ја сам премишљао затворивши очи и изваливши се на меко седиште.

А зашто и да гледам, и шта управо и да гледам? та сва ми је околина позната — још од лане!

И пут и кочије, и коњи и узде на њима.

Пропорци су и сада јасно звонили, а бич и сада онако пуцкао, као оно лане.

Трећа и последња посета.

Наскоро затим морао сам у иностранство путовати, и с мађарским женстријама нисам се нашао нигде, само у „Будимпештанском Гласилу“, тамо међу оним ситним словима. Прегледао сам цео лист. Беше пун интересних ствари. Као да је баш сама женстријска касина. Лепо једно за другим ређају ти се тамо познаници, као да су живи пред тобом. Наћићеш тамо увек по којег познаника.

Отвориш на пример новине за време доручка и тек наједном узвикнеш: „О гле, Мишко Камут дошао!“ Преврнеш други лист: „Охо, и Фрањо Четеји је већ ту!“ Ех, како се само журе та деца...

Но осим тих забележака о доласку племените господе има у њима и друго шта. На пример стечајеви на празна чиновничка места. Хја, мудар човек крај болнице одмах гради и лекарницу!...

Једно тако место беше упражњено у Кошицама. Одмах сам тамо похитао и када сам већ тамо био, мислио сам, хајд' да одем и у Герел, да видим шта ми мој Ђура ради. Мора бити, да је код њега добро, јер у „Будимпештанском Гласилу“ не нађох о њему ништа.

Када сам тамо стигао, баш су онда дворац с поља кречили, врата и прозоре прали. Свуд на све стране оправљали и урешавали. Стари чича Анта седео је баш

под дудом и гледао на раденике пуштајући густе димове из своје луле.

Обрадовао се, кад ме видео. Мора да му је дуго време било.

— Шта има новог овде? — викнуо сам му у ово.

— Оно, што се у нас често догађа. Очекујемо нову невесту.

— Шта, зар је Ђурина жена умрла?

— Ђурина! мрмљао је набравши обрве. — А који то Ђура? Онај плави? Не, — онај мали? Не, не, онај ће то црномањаста бити! Јао, јао, где је већ тај сад! Ђаво ће их се свију и сетити.

— Како! Зар дворац већ није Боротијев?

Коврчаве обрве навукао је над очи њихајући главом, а прстима је пуцкао у ваздуху, као да није разумео моје питање, Као болестан медвед ушуњао се у неку споредну зграду изневши оданде неку цев турнувши ми је у руку.

— Питам вас — поновио сам кроз цев — од кад овај дворац није Боротијев?

— Та и сад је њихов.

— А којег?

— Ни једног.

— Не разумем.

— Јер је свију њих.

— Још мање разумем.

— Хајдмо у врт — мрмљао је пажљиво корачајући између кречних јама.

Врт сасвим запуштен био. Спанаћ и жалфија обрасли у трави, а коров и дивља метла ширила се на све стране. Честа затворила путање, а по овима изникао дивљи хмељ. Луцкасто неко прасе залутало некако унутра међу павитину и лозу хваталицу и никако се није могло да прогура до матере, која је тамо лежала стењући у мутљагу некадањег рибака, удишући са уживањем пријатан мирис јагодин.

Чича Анта истресао ону смрдљиву садржину из луле на лист белог љиљана.

— Наћи ће на ово какав слуга. Оставићу њему. У истини о чем оно говорисмо?

Аха, већ сам се сетио — не разумете право стање ствари. Верујем... хм! Али ја знам читаву ствар. Ово добро, господичићу мој, беше пре толико година неког особењака Боротије, те како није имао деце оставио је све своје добро за љубав само имена Боротијевој породици. И ја сам тамо на завештају потписан. Али Боротијеви нису то добро поделили...

— Тако?

— Да, сасвим тако, јер их има читаво једно село у тренчинској жупанији. Разумите, господине, читаво једно село! Па шта би од овог дошло на сваког? Швихаци су они, велики швихаци, овако много боље пролазе.

— Па како то?

— Сви долазе овамо да се жене.

— Заиста? Но то је диван умишљај!

— Одавде просе и траже добре партије и овамо их доводе... а затим након неког времена одлазе, да уступе место другом Боротију. Јер их много има, као да из земље ничу.

— А шта на то веле девојчин татица и мамица, кад дознају?

— Шта веле? — упаде ми у реч чича Анта — То је њихова ствар! Али шта да ја речем, који сваке четврт године другог газду имам. Велика је то несрећа, господине мој! Таман се навикнеш на једнога, а оно други дође. А иначе су ваљани младићи, све их водем... Но немогуће је њима... немогуће... оду и неће ни да чују човека...

Насмијао сам се.

— Аха! Сигурно им увек о пишкијској битци причате?

Задрхтао је, а око му испод наочари севнуло.

— Ја сам тамо заиста и био! — промуцао је. — Како беше оно диван дан! Ох, Боже мој! Сада је томе управо триест и три године... то јест, погледајмо само...

Беше све забадава. Није се више могао повратити, да ми о дворцу и житељима његовим прича. Занео се својим доживљајима, те их казивао, причао — да ми га је било немогуће зауставити.

Мол.

Жарко

КАКВО МИ ЈЕ СРЦЕ?

Срце ми је младо као лако птиче
Што слободу воли и просторе њене
Куд несташно лети и весело кличе;
А у ропству тужи и лагано вене.

Ти си ми га, душо, заробила давно,
Но добро га чувај! — Ако једном прне
Одлетиће нагло у висине равно
И никада више неће да се врене...

Свет.

КНЕЗ СРЕБРНИ

Роман из времена Јована Грозног, од Грофа А. К. Толстоја

С руског преводи Вукосава Иванишевићева.

(Наставак)

Нрићи ближе, кнеже, — рече Јован. — Сувише су брзо хтјели, да те погубе. Не љути се. Моје слуге не ће да промисле, да је казнити лако, али кад глава одлети, онда је више не можеш прилијепити. За то хвала Борису. Да не би њега, ти би био већ мртав, па не бих имао у кога распитати за Хомјака. Испричај ми, зашто си ти на њега напао?

— Зато, господару, што је он напао на невине сељаке. Ја онда нијесам знао, да су они твоје слуге, нијесам још ни био чуо за опричнину, јер сам тада био тек на повратку из Литве.

— А да си знао, да су они моје слуге, би ли их и тада излупао?

Сребрни премишљаше, цар очекиваше.

— Бих, и тада бих, господару, — рече Сребрни искрено — јер не бих вјеровао, да они по твојој заповијести чине онаква безакоња.

Јован упери на кнеза мрк поглед и дуго ништа не говораше.

— Добро си рекао, Никита! — рече он послвије дуге почивке. — Нијесам ја створио опричнину, да се нападају невини сељани, него зато, да опричници, као вјерни пси у стаду, чувају овце од прождрљивијех вукова, да могу са чистом савјести на страшnome суду пред Бога изаћи. Добра ти је та ријеч, Никита, добра. Једини ти и Борис, што ме познајете, а остали не, они мене држе за крвопију, а не знају, да пролијевајући крв моје срце плаче. Крв је црвена, удара у очи, и свака је види, а сузе срца мога нико не види, него оне жегу јадну душу моју. (Овдје цар подиже очи к небу, као доказ његове велике туге). Као што је некад стари Рахил, (он још више заврати очи), као стари Рахил, што је плакао за својом

дјецом, тако и ја плачем за мојим народом. Дobar ти је одговор, Никита, опраштам ти кривицу. Одријешите га. — И, нека целат оде, не треба нам више — или не, причекај мало. Јован се окрену Хомјаку.

— Говори? — изадрије се он — говори, каква сте ви безакоња у Међедовки радили? Хомјак се почеша по затиоку.

— Па посвадили се онако мало са сељацима — рече он лукаво — јер је оно село бојарина Морозова.

Јованово лице омекша, и он се осмјехну.

— Е, доста сам те испитивао, сигурно је данас такви дан, и теби ћу опростити. Хајдете и ти и целат.

Кад бојари опазише, како је милостив цар према Сребрnome, зачу се између њих радостан шапат. Ово је чуло оштро ухо царево, а у души му се зароди нова сумња.

— Ви! рече он строго бојарима — немојте мислити да сам ја почео вас милovati. У исто вријеме, у његовој немирној души зароди се мисао, да ће и Сребрни ову милост приписати царевој слабости. И одмах се покаје, што му је опростио, па хтједе поправити погрешку.

— Слушај — рече он кнезу — ја сам ти данас опростио, што си право рекао, али знај, ако што опет скривиш, и ову ћу ти кривицу убројити. Али онда немој бјежати хану у Литву, као што чине многи, него ми се ево овдје закуни, да ћеш гдје био, вазда очекивати казну, коју ти ја одредим.

— Господару, — рече мирно Сребрни, мој је живот у твојој руци, а да од тебе бјежим, то није мој обичај. И ја ти ево обећајем, ако што скривим, да ћу вазда покорно очекивати твој суд.

— Пољуби за то овај крст! — рече достојанствено Јован и примаче му са својих прсију крст, погледајући попријeko бојаре. Бјеше општа тишина, само се чула звека златног ланца, на којеме висаше крст. Сребрни се прекрсти, па га целива.

— Сада можеш ићи — рече Јован — само се моли милостивој Тројици и свима светим угодницима, да те сачувају унапријед, од макар какве и мале кривце.

— А ви — рече он бојарима — знајте, да други пут нема опроштења Никити, и да се нисте усудили за њега молити, ако што скриви. Сад сви идите — рече задовољно Јован — бојари нека врше моје заповједи, а опричници, одабране слуге моје, нека памте своју заклетву, па нека врше своју дужност, и нека се не буне, што сам опростио Никити.

Стадоше се разилазити, носећи са собом неко страх, неко тугу, неко пакост, неко разне наде, а највише њих буку у глави од попивеног вина. Слободу покри мрак, а мјесец изиђе. Дворац, са својим кубетима, у овом мраку изгледаше као какво страшило. Само се један прозор свијетлио, то бјеше спаваћа соба царева. Тамо се цар усрдно молио Богу. Он се молио, да Бог да мира Русији, а њему снаге, да побиједи своје непријатеље, да утамани издају и непослушност, и да нема у Русији силних и слабих, да нема бојара, него да су сви једнаки, само да је он над свима њима, као дуб у равном пољу. Моли се цар и метанише до земље, а кроз прозор га гледају ситне звјездице, па трепећу, као да му шапућу: „силан си царе, Иване Васиљевићу, силан си, али си замислио немогућу ствар нас не питајући! Ти не можеш народ изравнити, нити бојаре утамани.

Глава X.

Отац и син.

Кад се Маљута вратио кући била је мркла ноћ. Он се забавио у тамници испитујући и на муке мећући браћу Количеве.

Небо бјеше застрто црним облацима, из којих је сваки час готова била плуснути велика киша. У кући Маљутиној, осим Максима, свак спаваше. Максим изиђе пред оца.

— Баћушка — рече он — ја те ево све чекам, јер морам с тобом говорити.

— О чему? упита Маљута не погледајући на сина. Он никад није стрепио пред непријатељем, али му је вазда било некако незгодно у Максимовој близини.

— Ја сјутра одлазим — рече Максим — опрости ми оче!

— Гдје? — упита Маљута и овај пут погледа сина својим мрким погледом.

— Гдје ме ноге однесу, оче, велика је земља, има мјеста доста.

— Јеси ли ти побудалио? Какво те данас лудило напало? Шта си само за ручком урадио? Како си се смио цару противити? Зар не знаш, ко је он, а ко си ти?

— Знам, оче, и знам, да ми је он на моје ријечи захвалио. Али никако овдје остати не могу.

— Лудаче један! Шта ти опет сада пада на ум, сада кад те је и цар узвисио над свима осталима? Зашто баш сад да идеш?

— Одавно ми је тешко с вама живљети, оче, ти то добро знаш. Још из дјетинства запамтио сам, да је воља царева — воља Божја, и да нема вишег гријеха као друкчије мислити, него што цар мисли. Отац Левкије, и сви ваши слободски попови, корили су ме и вазда ми говорили, да је то мој велики гријех, што сам ја једини противан свима вама и вашем животу. Тако, да сам чешће и нехотице сумњао, јесам ли на правом путу, или не? Зато сам и отезао с одласком. Али данас — продужи Максим, а образи му се запламтише — данас сам све разумио, ја сам на правом путу! Кад сам видио кнеза Сребрнога, кад сам дознао, да је он твоје опричнике напао, и народ одбранио, па није то од цара сакрио, него је као му-

ченик пошао за правду на смрт --- тако сам га заволио, као још никога до сад, престао сам сумњати, и тек данас видим, да заиста није на вашој страни правда.

— Дакле он те махнитлуку научио! — викну Маљута и онако љутит на Сребрнога — дакле он ти је то улио у главу! Ох! само да ми падне шака, тешко ће му бити псу, скоту једном!

— Нека га Бог од тебе сачува — рече крстећи се Максим — он не ће допустити, да све, што је добро у Русији погине од твоје руке. Јест — рече све у вишем одушевљењу Максим — чим сам спазио Никиту Романовића, одмах сам помислио: дивно ли је живљети са овим човјеком, за то бих хтио к њему, али ја никад не ћу пред њега изићи, док на мени буде ово ваше одијело.

Маљута слушаше сина, а два се осјећаја у њему бораху. Он би хтио изадријети се на Максима, залупати ногама, и пријетњама га опаметити, али га је неко поштовање задржавало. Он је инстинктивно осјећао, да пријетње у овоме случају не ће помоћи, па је у својој ниској души стао бирати други начин, да заустави Максима.

— Максо — отпоче он умиљато, колико му је његово звјерско лице допуштало — ти у невријеме одлазиш. Твоје су се ријечи цару данас допале, сви свети угодници су нас спасли, па ти није ништа учинио, него те још и одликовао. Па зашто не би остао? Та дивно би ти било.

Максим клекну пред оца.

— Ох, оче, пусти ме, не могу ти ја овдје више живљети. Не могу слушати јаук, гледати крв. Ја не могу трпити да је мој отац... Овдје Максим прекиде.

— Шта? рече Маљута.

— Да је мој отац целат! — рече Максим и обори очи, као чудећи се, како је могао такву ријеч рећи оцу.

Али се Маљута не збуни од тога назива.

— И међу целатима има разлика — рече он — друго је целат који казни просте разбојнике, а друго који казни бојаре — цареve непријатеље. Моја сјекира сијече само бојарске главе.

— Умукни оче — викну Максим и устаде — не говори тако. Који је од погубљенијех бојара био царев непријатељ? Који га је хтјео издати? Не сијечеш ти бојаре ради њихове кривице, него просто из злобе. Да није тебе и цар би био милостивији. Ти си највиши кривац, околикој до сад проливеној крви. Не, оче, не говори криво, не измишљај цару на бојаре, него признај, да је твоја главна циљ: истријебити им сво поријекло.

— Али што их ти то браниш? рече Маљута. Сигурно уживаш гледајући, како су они богатији од нас. Па шта су ми и они бољи? Што ли се дижу? Ваљда их је Бог од друге земље створио? Ако су имућнији, почекајте мало господо!! Цар не заборавља своје вјерне слуге. Само још да погубимо Количеве, па ће све њихово имање пријећи нама у руке. Доста се са оним пашчадима мучим, али нека биће и њима крај!

У срцу Маљутину почела је бјеснити бура, али се он старао, да се пријатно осмјехне на сина.

— Максо — рече Маљута — коме сам ја новце штедио? Ради кога се ја трудим и радим? Не одлази, остани код мене. Ти си још млад и зелен. Не одлази. Пожали оца свога, који те воли. Зар ти мене Максо не волиш? Зар ништа не осјећаш према мени?

— Ништа оче!

Маљута устезаше јарост.

— А шта ће цар рећи, кад дозна да си ти од њега побјегао?

— Ја баш од њега и бјежим. Хтио бих да га волим, али кад видим шта он ради, згрозим се. Кад одем одавде, кад ми невина крв не буде пред очима, можда ћу га и заволити. Ја ћу њему и онако вјерно служити, само не у опричницима.

— А шта ће ти бити са матером? — рече Маљута, употребљујући пошљедњу помоћ. Она то не ће моћи преживљети. Промисли се за њу, видиш како је слабуњава.

— Милостиви Бог не ће оставити моју мајку — рече уздишући Максим. — Она ће ми опростити.

Маљута се стаде шетати по соби. Он више не скриваше љутину.

— Слушај балавче! — рече он оштро. — Досад сам те молио, а сад ти одлучно кажем, ти ићи не ћеш, не дам ти мога благослова. А ако се до сјутра не умириш, наћераћу те, да сам својом руком погубиш царева непријатеље. Кад окрвавиш руке, да ако се онда престанеш оца гнушати.

Максим поблиједи, али не рече ништа, јер је знао, како је тврда ријеч Маљутина.

— Заговорио сам се, а ево већ и поноћ — рече Маљута — ваља однијети цару кључе од тамнице. Ево и киша пљушти. Гледај ти њега, не допада ми се овдје, ићи ћу! Не, брате, рано си раширио крила. Савлађивао сам ја и горе од тебе, па ћу и тебе научити памети. Ех, гадна времена. Дај ми капу и огртач. Види ти муња, што сијевају, небо се отворило. Затвори прозор, па хајде спавај, сјутра ћеш бити паметнији. А мени ће твој Сребрни за ово платити. — Маљута изиђе. Максим оста сам, па се замисли. Све бјеше у кући мирно, само је на извану бура бјеснила. Вјетар дуваше у собу, кроз отворени прозор, па на зидовима љуљушкаше објешене окове и ланце. Максим приђе степеницама горњег спрата, гдје му је мајка спавала, и пажљиво послушаваше. Све бјеше тихо као у гробу. Максим се полако усне уза степенице, и стаде пред врата мајчине собе.

— Господе Боже мој! — шапуташе Максим. — Ти знаш моје срце и моје мисли. Опрости ми, Боже мој, ако сам преступио твоју заповијед, јер оца нијесам послушао. Опрости ми и ти, моја добра

мајко, што те овако без благослова твога остављам. Ја знам како ће ти бити, али да ти се кажем, ти ме не би пустила. Опрости, мила моја мајко, више ме не ћеш видјети! . . .

Максим клекну и пољуби собњи праг, прекрсти се неколико пута и изиђе. Киша лијаше као из кабла. Максим улезе у коњушару и изведе свога омиљенога коња. Коњушари спаваху. Велико псето, које бјеше за врата привезано, стаде скакати и завијати, као да је осјећало растанак са својим покровитељем. То је било велико, космато псето. Максим га помилова, а оно ускочи, метну му шапе на рамена, па му стаде лизати лице.

— Збогом, Бујане, — рече Максим — чувај ми кућу, слушај вјерно мајку! — Затим сједи на коња, изиђе из авлије и одскака далеко од родитељске куће. . . Наједанпут зачу лавез и угледа веселог Бујана, који око њега скакуташе, као да се радоваше, што се отргао са ланца, и што може пратити свога господина — честитог Максима! —

Глава XI.

МОЋНА ПРОЦЕСИЈА.

Док је Маљута разговарао са сином, цар се још непрестано молио. Већ му је и зној по лицу цурио, а на челу, од великог метанисања, знале му се црвене пруге. Наједанпут, зачу се шушањ у царевој соби, и он се окрену: то беше његова помајка Онуфревна. Она је била сасвим стара. Цар Јован се родио у ње на рукама, на њеним га је рукама умирући отац благословио. Причало се, да је Онуфревна много шта знала, о чеме нико и не сумња. Много је она помоћу врачања дознавала, и није се никад варала. Тако, кад је кнез Телепнев био у највишем јеку своје славе, она му је про рекла, да ће умријети од глади, што се и догодило. Сад је Онуфревној било око сто година, њено се тијело већ предвостручило, а на лицу јој је кожа тако скупљена, да више сличи на дрвену кору, па као

што на дрвету пробије маховина, тако и на њеној бради пробиле су сиједе длаке. Зуба одавно није имала, очи јој нису могле видјети, барем је тако изгледало, а глава јој се тресла. Онуфревна се наслањала на штап. Кад улезе у собу стаде дуго гледати на Јована, мигајући са уснама, као да нешто жваче.

— Шта? — рече она славим, крештавим гласом — молиш ли се баћушка? Моли се, моли, Иване Васиљевићу, имаш се зашто и молити. Кад би ти били на души само стари гријеси, Бог је милостив и опростио би. Али у теби све дан и гријех, а кад год и по два, и по три на дан.

— Окани се, Онуфревна — рече устајући цар — ни сама не знаш, шта говориш.

— Ја знам шта говорим? зар сам полудила, шта ли?

И мртве се старичине очи засвијетлише. Шта си опет данас за ручком урадио, што си отровао бојарина? Мислио си да ја и не знам. Шта се мргодиш, а? Причекај само док умреш, онда ће се сви гријеси о теби објесити, па ће те претегнути на дно пакла. Тешко теби грјешноме!

Старица опет стаде срдито жвакати. Јован је био врло побожан. Често пута он би промислио о ономе свијету и згрозио би се. Кад би га било страх, или би га савјест гризла, он би то приписао ђаволу, да га куша, за то би се молио Богу. Кадгод би пао у очајање, па би му пред очима зијала сва његова зла дјела. И то је за мало трајало. Онда би се Јован љутио на своју слабост, па тако љутит на се и на ђавола, он би за инат учинио какав најкрвавији посао, и никад он није био жешћи, него у оваквим приликама. Па и сада, при помисли на накао, обузе

га дрхат. Томе је још припомогла бура и пророчански старичин глас. Он сједе на постељу, а зуби му стадоше цвекотати.

— Шта је, баћушка — рече Онуфревна мекшим гласом — шта ти би? Да се ниси разболио? Ето баш јеси. Ја сам те препрела. Па ништа умири се, баћушка, и ако су ти велики гријеси, али је милост Божја још већа. Само се покај, па више не гријеси. Ево се ја вазда за те молим, а од сад ћу још више. Волим сама не доћи у рај, само нек се теби мјесто нађе.

Јован је погледа — она као да се смијукаше, али му је тај осмјех сада био страхан.

— Хвала ти, Онуфревна, хвала, лакше ми је; хајде ти збогом.

— Шта, тјераш ме, не треба ти? Немој се ти пуно уздати у Божју милост, и Бог ће с тобом изгубити стрпљење, па ће те се одрећи. Томе ће се ђаво обрадовати и узеће те у своје руке. Опет си почео дрхтати, заиста си болестан. Да што вруће попијеш? Ех, Јоване! — Старица се задуби у мисли, и опет стаде жвакати уснама, климајући главом. Наједанпут нешто лупну у прозор. Цар задрхта. Старица се прекрсти.

— Види — рече она — стаде падати киша. Ено сијева и грми. Боже милостиви, буди нам у помоћи!

Киша биваше све виша. Муње сијеваху, а кадгод би загрмило, цар би се стресао.

— Ти си заиста болестан. Види какво ти је лице. Барем мало прилегни на постељу и покри се. А каква ти је ово постеља? Боже ми опрости — голе даске. Зар је ово царски, та ово је калуђерски, а ти нијеси, хвала Богу, калуђер.

Јован не одговори. Он је нешто ослушкивао.

(Наставиће се)

ШЕЈИКОВА ГЛАВА

од Понтсевра-а.

Отац беше умро, мајка и деца плакаху. Она беше добра жена, већ изнурена, више од оскудице но од старости, и приближаваше се епоси у којој жене северне Африке постају ружне. У племену њена благост и доброта беху ушле већ у пословицу. Њен муж имао је обичај да каже: „Фатима није лукава као шакал, али види добро као јаребица и савлађује зло као јеж“.

Детету беше име Алија. То беше храбар дечак од својих 12 година, који никако није могао разумети за што је Алах осудио његовог оца да се непрестано мучи радећи земљу, а његову мајку да оплакује своју сиротињу; он се без икаквог протеста покораваше капрису Алаховом, и када његов отац после три дана и три ноћи од грознице умре, он се покораваше природном закону да поштује Бога као најмоћнијег.

— За што је мој отац умро, питаше он своју уцвељену мајку, пошто је он био частан и побожан, а и користан својој жени и свом детету?

Говорећи ове речи, очи му показиваху неку необичну светлост.

Фатима му рече само да је Алах велики и да су његова решења необјашњива. Одговор не могаше задовољити радозналост разјареног детета, нити умањити његову мржњу. Да би га умирила, мати га узе на колена и певаше му неку са свим обичну песму.

Али несрећна жена, изнурена послом, бедом и болешћу нагло слабљаше, а дете примети како њена болест и одушевљење расте непрестано.

Они становаху у једној уској и ниској кућици према богатом стану ноћног шејика, по имену Си-ел-ахсама, врло побожна човека, али који немаше милосрђа. Никада он није указао никакву помоћ ни удовици ни детету, а посматрао их је врло често из своје велике сале како су бедни и напуштени.

Фатима измучена жалошћу за својим умрлим мужем, страховаше за будућност свога сина и не спаваше ни дању ни ноћу. Она не могаше наћи мира у неспавању, које је највише мучаше, и ако пред зору заспи, ипак се одмах пробуди чим Си-ел-ахсам запева и позове верне на јутрењу молитву, да величају Алаха и причају о пророчанском Корану.

— Заиста, овај шејик не може да не пева толико, говораше нестрпљива жена, да хоће да ме остави бар један сахат на миру. Мени је то веома потребно.

Алија, ожалошћен овим тешким стањем своје матере, оде код шејика и рече му:

— Ми смо сиромашни људи; моја мајка је болесна, она спава само пред зору. Певајући тако јако, ти је увек пробудиш. Зар се не може славити Алах и у тишини?! Он чује мисао као и твој глас.

Шејик му не могаше одговорити. Нестрпљив, даде знак детету да му се уклони испред очију.

Сутра дан, шејик певаше још јаче.

Алија опет оде к њему и понови му молбу. „Други пут ћу те истерати на поље“, рече шејик. Овај оде.

Сутра из јутра, шејик певаше још јаче и дуже,

Алија, упркос јучерашњој претњи, опет оде к њему молећи га поново. Пре но што је отворио уста, на миг шејиков, јелан црн роб као Хркулес, шчепа га, веза му ноге, обали га на трбух и удари пет удараца.

Алија ослобођен веза подиже се тешко, и ћутећи у присуству свирепог шејика, подиже очи пуне суза и ватре.

Он трчаше кроз варош као луд, понављајући:

— Ти си ме тукао, за то ћу ти ја то вратити злим, али ти не даш мојој мајци да спава твојом тврдоглавом песмом; ја морам пресећи то грло, које пева тако рђаво, претварајући се да велича Алаха.

Кад уђе у кућу. Алија не рече ништа својој мајци. Он мотраше добро на шејикове покрете, ослушкиваше га и виђаше га свако вече пре заласка сунчаног. Си-ел-ахсам иђаше сам у једну усамљену мошеју, ван вароши, ту се мољаше, за тим поред једног зида испод помаранџи иђаше једном скривеном путањом ка једној кући, око које беше све само зеленило, и ту разговараше са женом једног кадије.

— Увек исти човек, говораше Алија, он чини зле ствари под маском добротинства. За што је Алах наредио да умре мој отац, који је био добар и за жену своју и за дете, а оставио да живи овај Си-ел-ахсам претварало, прељубник и у опште штетан човек?

Он оде носећи са собом нож и један џак до половину напуњен мекињама, и вребаше шејика кад ће проћи, овом правом и прикривеном стазом. Од једног удара батине по потиљку он паде на земљу, он му тада шчепа руком браду, и подиже подбрадак па пресече грло и глава отпаде. За тим је баци у џак, а тело

без главе довуче до суседног потока и тамо баци.

— Држи, рече улазећи у кућу, ти ћеш сад моћи спавати, ова уста не ће више запевати.

И он показа својој мајци шејикову главу.

— Ах, дете моје, шта си учинио, повика уплашена мајка.

Али се одмах ућута, осетивши да њене речи могу бити опасност за њеног сина.

— Закопајмо брзо ову главу у авлији, и немој ником говорити о овоме, што се догодило.

Дан за даном пролажаше.

Једно јутро, препирући се Алија са дечаџима на улици, не могаше да ућути, већ рече како је он одсекао главу једном шејику.

— О, о, одсекао главу једном шејику, повикаше сва деца. Лажеш ти, лажеш!

— Па добро, хајте да се уврнете, она је закопана у нашој авлији.

Мајка га беше чула и сва пребледи.

— Мој син је изгубљен, мишљаше она. За тим рече: — Треба ја да га спасем.

Она имађаше само једну козу, чије млеко продаваше. Без устезања, она је изведе из штале, одсече јој главу, извади шејикову и на место ње остави главу своје козе, за тим не губећм времена претвори у пепео помоћу, свог долапа за пржење каве, остатак шефа Си-ел-ахсама.

Истога дана неразборита реч Алијина доведе полицију у кућу сироте удовице. Дете беше у затвору. Испитивано је, али оно говораше само: „ја сам одсекао главу шејику и она је закопана у нашој авлији“.

Кадидија запита мајку у присуству детета, где је глава?

— Ах, Сиди, зар не видиш да је то дете лудо? — викаше она. Та то је коза, што смо је ту скоро убили, и њена је глава закопана у авлији.

Одмах почеше копати и на очи Алијине ископаше једну козју главу.

Полиција се за тим врати, остављајући на миру мајку и дете.

Фатима погледа свога сина, он стајаше као осуђеник крај рупе, са

раширеним зеницама, гледајући козју главу, и тресући се од смеја, говори: „Глава шејикова . . . глава козја! . . . глава шејикова . . . глава козја!

Његова мати му нешто говораше, али је он није могао познати.

— Ах, Сиди, Сиди, повика мати очајнички, каква је то казна?! — Мој син је збиља полудео!

У *Чауку*, 9. XII. 1894.

С француског
Liseron

СУДИЈА УБИЈЦА

— Ги де Монасан. —

Био је председник највишега суда, када га је између живих нестало. Сви су га уважавали и његов непорочан живот служио је свакоме за пример. Одветници, младе судије и правници вазда су се пред њим дубоко клањали и са необичним поштовањем посматрали његово бледо, суво лице и високо, испупчено чело, под којим су су очи као две жеравице светлиле.

Цео живот свој провео је гонећи неправду и насиље и заштићујући оне, који су без одбране. Није било већег непријатеља убијцама и насилницима од њега, јер је умео и знао да и у најдубљу дубину срца свакоме чита и да у најскривеније мере и замисли проникне.

Било му седамдесет и седам година, када је умро. Сахранили су га необично свечано, а читав га народ оплакао. Војници га до гроба испратили; господа у црни фракови и белој поши надгробна му слова држали, и сви што при погребу присутни бијаху, сузе су искрене за њим пролили.

Оставштину његову отворио је сутра дан по погребу краљевски бележник, а она се састајала само у дневнику једном, кога је покојни међу судским списима оставио.

Наслов дневнику гласио је:

Зашто!

1851. јуни 20. Дошао сам из седнице. Блондла сам на смрт осудио. Зашто је убио тај човек петеро деце? Зашто? Често наилазимо на такове, којима је уживање туђ живот уништити. Да, да, уживање је то. Можда једно од највећих. Јер зар није оно убијство, што најближе стварању стоји? Стварати и рушити. У овим двама речима почива историја света, људства, свега. Зашто је убијство тако слатко уживање?

Јуни 21. Замислимо једно биће, које живи, иде, трчи . . . Биће? Па шта је то биће? Нешто, што душу има, што се креће, што слободну вољу има? Ово нешто нишчим у свези није, ноге његове нису са земљом срасле. Оно, што на земљи постаје, оно је само једно зрнце

живота. И то зрнце, које сâм Бог зна откуд је произашло, да може свако, само ако хоће, да уништи, упропасти? Онда је оно ништа, ништа.

Јуни 26. Зашто је дакле грех убити? Да, зашто? Баш напротив: природа је убијство узаконила. Позив свакога бића је: убијство, убија да живи и убија, да убија. Убијство нам је већ у самој крви нашој. Ми морамо да убијамо. Животиња непрестано убија: посведневно, свакога тренута. — И човек непрестано убија, да хране може имати. А да му убијство и уживања дати може, пронашао је лов. Дете убија бубице, тице и мале, ситне животињице, које му до руке дођу. Али ово још не може да утиша у нама ону жељу за убијством. Није нам доста, што животиње убијамо. Гони нас нешто да и људе убијамо. Ову жељу своју задовољавали су некад људи и стари народи, који су људе на жртву приносили. Данас ево закони друштвена живота проглашују убијство за грех. Убијца се осуди и казни. Па ми ипак и покрај тога не можемо без убијства да живимо. С времена на време, а да би жељи својој удовољили, жестоке ратове водимо, у којима једни друге хоћемо да потамнимо. Потоцима тече тада људска крв. Мирољубиви људи, жене и деца читају у вече и расматрају грозне слике убијства.

И да ли верујете, да таке људске месаре презрење сустиже? Боже сачувај! Никако! Њих напротив са највећим поштовањем предусретају, златом их ките и у дивно их одело облаче. Убијца наоружан улицом иде, а мимопролазећи га најљубазније поздравља. Јер је убијање највиши закон, кога је природа свакоме бићу у срце урезала. Нема ништа лепше ни достојније од убијства.

Јуни 30. Убијати је закон, јер природа љуби само вечиту младост. Изгледа, као да нас баш она непрестано на то подбада, подстрекава. Напред, само напред! Што је више убијства, тим се и природа брже подмлађује.

Јули 2. Човек . . . Шта је човек? Све и ништа. У замишљајима огледало свега. У традицији и знанствениости кратка енциклопедија светска, чију целу и читаву историју у себи носи. Огледало залâ и грехова. Све у свему.

Путујте само. Нека се мешају само врсте и човек ће ништа постати. Сасма ништа. Пењите се само на лађе и удаљујте се од обале, коју је гомила света попала и наскоро ћете само обалу видети. Човека нестaje, тако је мален и незнатан. Путујте по Европи на брзу возу и гледајте кроз прозор. Људи и само људи, непознати и безбројни су, који се по земљи и по улицама тискају. Прости сељаци, који ору и земљу засејавају. Блесасте жене, које чорбу кувају и децу рађају. Идите у Индију, Хину и милијарде ћете људи видети, који се рађају, живе и умиру а да и трага и спомена за собом не остављају, као и онај мрав, кога на путу згазимо. Па и лутајућа племена степе су ништа. И само они људи, који су прави мудраци, не занимају се смрћу. Човек код њих не вреди много. Они убијају своје непријатеље: и то је рат. Тако је то било увек, код свију народа, у свима државама.

Јест, пропутујте свет и посмотрите га безбројна, непозната људска бића. Непозната? Да, ово разрешује проблем. Убијати је грех, јер бројевима означајемо бића. Која се роде, убележимо их, крстимо и име им дамо. Закон их брани. Гле, ето то

је. Онај човек, који убележен није, не рачуна се. Убијете ли га у пустињи, или међу брдима, није никакво зло. Природа воли смрт, она вас не ће казнити.

Само је грађанско друштво посвећено. Ово човека брани. Поштовање дакле грађанској држави, истинитом Богу. На колена пред њом.

Држава може убити, јер јој је у праву да фактично стање измени. Када две стотине хиљада људи у рату искасапити даде, то с правом она чини. И с овим крај. Али ми, који матрикуле преиначити не можемо, живот поштовати морамо.

Јули 3. Мора да је необично слатко и пријатно уживање убити живо, мисаоно биће. Начинити на

њему само једну, врло малену рупицу, на коју тече оно, што крвљу зовемо, а затим не остаје пред нама ништа друго, до нека, хладна, непомична гомила меса.

Август 3. Ја, који сам целог живота судац био и судио, ја, који сам злочинце на вешала шиљао . . . када бих сада нешто и ја тако шта учињено, као и они злочинци, које сам на смрт осудио. Ја, ја! А ко би то знао?

Август 10. Јест, ко би то икада и знао? Ко би на мене и посумњати могао? Ко би и помислио на мене и осумњичио ме, када бих за жртву своју тако биће изабрао, чија смрт не би баш никога заинтересовала?

(Свршиће се)

О СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

— В. Радојевић —

У Вукову Рјечнику стоји: „Гарнути, нѐм v. pf. vide ударити: Кад то зачу Краљевићу Марко, — Гарну Шарца сјајном бакрачлијом“. Мени се чини да *гарнути* не значи *ударити*, судећи и по горњем примјеру, којим се то потврђује — па кад не бисмо ни имали још једног јачег доказа за то, који ћемо одмах навести. Узећемо прво из Вуковог Рјечника ријеч *баркати*, коју Вук никако и не тумачи, него нам просто износи код ње народну загонетку у којој се спомиње та ријеч. Загонетка гласи: „Пет браће, све један другог у задњицу *барка*“, која код нас гласи: „Пет браће, а све један другог у г . . . . . *гарка*. Ту, дакле, у колико се види, те двије ријечи престављају

исти појам; а *гаркати* — од чега је перфекат *гарнути* — код нас значи *подбадати*, *обадати*, никако *ударати*. За примјер навешћу овдје израз, гдје се најчешће чују ријечи *гаркати*, *гарнути*. Н. п. кад је шкакљива мазга, па је когод хоће да пошкакље, дохватајући је тољагом по сапима испод самара, рече му се: „Немој је *гаркати*, удариће те; — ако је *гарнеш*“ и т. д. Тако, дакле, и перфекат *гарнути* не значи *ударити*, него *обости*, *подбости*, што нам потврђује и сѐм цитат Вуков, јер се бакрачлијом не бије, него се *обѡда*, *пѡдѡда*. То исто значење има и ријеч *баркати* у горњој загонети.

Слине у Вука немају једине, док код нас се чешће чује: „Виси му *слина*, као маломе ђегету“.

Туђица вели Вук да је „чела из друге кошнице“, док, по свој прилици, може да значи и *туђу краву*, *козу*, *овцу* и ост., по што у народу значи и *туђина човјека*. Н. п. „Но *Цеко* је био *туђица*, па се слаб суд на омечицу појуначи „(Љубиша. Прип., 149.).

Трѣћак је у Вука „н. п. коњ, dreijährig“, док може да значи и *овна*, а могуће и друге животиње, од три године. — То исто вриједи и за *четвртак*.

Пџт је у Вука *maschile*, док може да буде и *fem.* Н. п. „Зарумени се, па поблиједи и попане је *ледена пџт*“ (Љубиша, Прип. 74.).

Сјѣн је такође у Вука *maschile*, а може да буде и *fem.* За потврду немам при руци штампана примјера, јер ми се негдје приметно.

Пџмисао је у Вука *fem.*, а покојни Бошковић, у својој књизи „О српском језику“, вели: . . . „иначе *мисао*, *замисао*, *помисао* и т. д. женског су рода и имају за други падеж наставак и: *мисли*, *помисли*“ (стр. 79.), док кад год сам чуо ту ријеч од којег Црногорца, чуо сам је у мушком роду. Бог ће дати, па ћемо наићи и на штампане примјере. За сада нека је и ово доста.

Расрдити се у Вука значи што и *насрдити се*, *sich erzürnen*, а у народу значи још и *одсрдити се*. Н. п.

Куга мори, паша глоби,
Мој се драги расрдио,
Ко би ми га *расрдио*,
Везен бих му јагрук дала.

(Вук. пјесме из Херц., 255).

У најгорем случају може бити да је оvdје у пјесми оно прво „расрдио“, штампарска погрјешка, мјесто *насрдио*, како би се избјегло понављање те ријечи, која у истој прилици има да престави два различита појма.

Пиштет је у Вука „вода у Ц. Г.“, но *пиштет* није само вода у Црној Гори, него и свака овећа локва (каменица) у греди, у коју вода утијечи слијевајући се низ греде, или пиштећи кроза њих. По нашијем селима има и сувише пиштета.

У Вука је *рџак* = *ујак* или *теткин син*, док код нас и *стричев*; а *родица* је опет код њега „*die Ferwandte*“, док код нас има исто значење што и *рођак*, само пренесено на женскиње. Код нас и нема — барем у оближњијем селима — никаква другог термина за ознаку горњијех родова. Према томе било би и досљедно, да и у Вука имају те двије ријечи исто значење, разумије се, пренесено на мушкиње и женскиње, па било то „*die*, односно *der Ferwandte*“ или „*ујакова*, *теткина шћер*“, односно „*ујак*, *теткин син*“.

Многи наши књижевници пишу *дурашан*, *дурати*, *издурати* и слично томе, што долази од италијанског *durare*, *durante* и ост. Ја мислим да нам није потреба од тијех ријечи, пошто мјесто њих имамо лијепијех српскијех. Н. п. *издржљив*, *трпећ*, (нема у Вука), *држећ*, *издржати* (физичан терет), *трпјети*, *поднијети*, *издржати се* (*сачувати се*, н. п. воће од трулежи) и ост.

Такође неки наши одлични књижевници пишу *крезуб*, и ако се тако не говори у њиховом крају, него мислим, они га пишу само за то, што га има у Вука. Ја бих мјесто *крезуб* увијек записао *крњезуб* (нема у Вука), као што се и говори у мом крају, а мислим да не ће бити ни погрјешније, ако не правилније. Да је боље *крњезуб* судио бих и по томе што је у Вука *крњо* = „човјек (без уха), вџ (без рога), суд (окрњен)“. Према томе је у Вука и *крњорог*,

крњорога, крњав, крњадак („у Боци“ — вели Вук, а у околици херцеговској свуда се у тој ријечи чује „т“ мјесто оно „д“). — Ко мисли да је Вук покупио из народа све што ваља, а да је у народу остало што не ваља, — тај се љуто вара. У народу још има само *драгоцјенијех* ријечи да би и онолико колико их је *свега* у Вукову Рјечнику.

У једној народној пјесми — по свој прилици нештампаној, — коју ми је поклонио мој пријатељ Јован Л. Перовић, Дубровчанин, има ријеч „*пратњарица*“, као назив за дјевојку која бијели платно; а у Вукову Рјечнику има ријеч „*пратљача*“ = „оно дрво којим жене лупају робу кад перу“. Према томе, бољи би назив био за горње женскиње: „*пратљарица*“, што би долазило од *пратљача*, или „*платњарица*“, што би долазило од *платно*.

У Вукову Рјечнику има ријеч „*преластити*“ (кога) = *betrügen*, што никако не може бити. *Преластити* (пре[в]ластити) значи *склонити* кога на своју страну, имати га у својој власти — па био он тијем преварен или не — да одустане од своје намјере. По томе и *прелашћивање, прелашћивати*. Синоним те ријечи био би *пресуважити* (кога), *пресуваживање, пресуваживати, пресуважен, а, о* и ост., што нема у Вука.

У Вука је *трница* = „чобанска колиба“, док у „Просвјети“ г. Сундечића та ријеч означава појату, а у загонеци: „Утоварих товарицу те је шиљем у *трницу* (појату*), сва улеже, реп не мџга“. Ко има право, — Вук, или скупљач горње загонетке, — не бих знао поуздано одговорити; али ја мислим да има право овај други, јер *трница* дола-

зила би од *трн*, ако се и трње — као дрва — смијешта у појате.

У Вука је *кòрâћ* = „чекић што се коњи кују“, док код нас је исто што и *чеких у онђе*. Дакле под том ријечи подразумијева се свака врста чекића, а не искључиво ова или она.

У Вука је „*Пòдрâст*, п ф. некака болест“, док у *Грађи за медицинску терминологију* у „Љетопису“ Матице Српске, књ. 149., г. Милан Јовановић-Батут тумачи опширније ријечи *подрас*т и *подрест*, али је код њега *подрас*т *mach.*, док *подрест* *fem.* Код нас *подрас*т значи болест коју иначе зову и *тврдина у дробу* и женског је рода, као год и у Вука. Испореди горњу књигу „Љетописа“.

Свак у нас пише *расположен* и *нерасположен*, што је по моме мишљењу погрјешно, а долази од њемачког *aufgelegt*. За исти појам код нас би се нашло ријечи да их „бирамо по бубрегу“, кад бисмо само хтјели да их потражимо; а за сада доносимо само ове, и то: *оран, неоран, зловољан* и *добровољан*. Па у народу имају и глаголи *озловољити се* и *одобровољити се*. Н. п.

А. Шта си *зловољан*?

Б. Тако нешто . . .

А. *Одобровољи се*, биће ти боље . . .

Ако се не варам о томе је негдје писао Ј. Живановић или пок. Бошковић, али се у овај мах не сјећам гдје сам то читао.

У Вука је *сушица* — поред осталијех значења — „суха кожа“, док ту ријеч треба мало боље истумачити. Н. п. *сушица* је, истина, „суха кожа“, али кожа и која се не соли, дакле противно од *сланица* (кожа те се соли), јер по горњем тумачењу и *сланицу* могли би назвати *сушицом*, јер се и она суши; али наш народ у томе веома пази и не ће се лако помести.

*) Заграда је скупљачева.

ЈЕДАН ЛИСТ ИЗ МОРАЧКЕ ИСТОРИЈЕ

од И. Т. Томића-Дробњака.

Морача је турска мора
Као што је Црна Гора!
Мил. Лазаревић.

Један од нај јуначнијих крајева српских јест Морача с Ровцима.

Морача бијаше позната још у доба Немањића, јер у другој половини XIII. вијека Стефан Вукан Немањић подиже велељепни морачки манастир у коме се и данас наводи „краљева гробница“, биће ваљда истога Вукана, који је и подигао манастир.

Кад оно дозлогрђе сила турска и поништи сој господства Србинова, кад и дична Херцеговина, то поносито војводство св. Саве, подпаде под власт стамболских калифа 1482., тада је и Морача, као остали крајеви Херцеговине, постала спахилук бијеснијех ага и бегова.

Многи узимају Морачу као саставни дио Зете, но ако се обазремо на говор и обичаје, као и приповиједање самих Морачана, онда Морача је херцеговачки крај, и данас Морачанин каже: „ја сам Херцеговац“.

Више од триста година Морача бијаше спахилук турски, чије спахије бијашу злогласни Меџикукићи, потоњи спахија у Морачи био је чувени зулумћар Асан-бег Када.

Св. задужбина Немањића у Морачи вазда је на себе скретала пажњу црногорскијех владика, а игумани ман. Мораче, који тада бијашу једини преставници народни, вазда су упирали поглед на Цетиње и од туда очекивали спас, а често пута, прогонени турским зулумћарима, у Црној Гори налазили су уточишта.

За владе црногорског господара митрополита Висариона Баице, сва херцеговачка племена око Црне Горе,

почела су се бунити и ступати у споразум с цетињским владикама, покрет и жеља за ослобођењем још у вишој мјери избила је на површину за владе митрополита Василија I. Петровића-Његоша, али све је то остало безуспјешно и тек за владе светога Петра ове се жеље почињу приводити к дјелу. Ровца, погранично племе Морачи, бијаше око 1800. скоро независно и у пркос свој сили турској признаваше св. Петра за господара, не дајући данка ни Турцима ни Црној Гори; баш тада бијаше на гласу ровачки сердар Реџа Булатовић и архим. ман. Мораче Аксентије Шундић. Св. Петар јавно је подржавао сердара Булатовића и подпомагао га, те се око истога по жељи владичиној прикупљаху и дробњачки ускоци као кнез Илија Томић и Радоица Караџић, преко којих се радило да се одметне Дробњак, чега ради је требало прво ослободити Морачу. Зато св. Петар преко арх. Шундића и сер. Булатовића предузе живе мјере за ослобођење Мораче.

Морачки спахија Асан-бег бијаше се оженио од фамилије Радовића, те се арх. Шундић и сер. Булатовић згоговоре да истога убију и Морачу ослободе, а за извршити то стави им се у помоћ Мина Радовић, шурак Асан-бегов, који на зговору закуне се да ће убити Асан-бега.

Тако с јесени око 1803. године дође Асан-бег у Морачу да купи араче, и одреди да му се имају донијети код манастира, куда и он с Мином пође; кад су били путем Асан-бег измакне напријед, а Мина

изостане да се тобож пријобује, чим је Мина пропустио Асан-бега пред собом, опали из кубуре и убије га, на овај глас устане сва Морача, отпрати Мину са својим људима, које је предводио арх. Шундић и сер. Вулатовић на Цетиње, к св. Петру, који их прими под свој скут и Мину постави војводом, обећавши им да ће се вазда по један Петровић називати морачки војвода, тим је награђено морачко јунаштво и прегаштво, и то се и до данас обдржава.

Но с Дробњацима стајаше много теже, св. Петру не пође за руком да их формално ослободи, али они ипак сматрају га господаром и бијаху вазда у борби с Турцима; шта више и сâм је ишао у Дробњаке и поставио им суд, а по томе шиљао међу њих свога рођака Станка Стијепова, те се Дробњаци од тада сматрају више црногорски него ли турски. Погрешно је навођење Томановића у спису „Петар Други“ да је Станко радио споразумно с Церовићима, о томе не може бити ни збора, јер Церовићи избијају на површину тек од 1840., а прије тога они су покушавали да се дочепажу уплива у Дробњацима, у којој су сврхи одили и у Скадар и потписивали се под скадарскога пашу, због чега су их Дробњаци и кастиговали и куће им попалили, макар и под Турцима, вољели су бити с херцеговцима, јер су и сâми Херцеговци, него ли с Арнаутима и Скадром.

Ослобођење Мораче добро је дошло Дробњацима, јер и сами одказиваху данак Турцима и одметаху се у Морачу.

Већ је свуда по Херцеговини био наступио живљи покрет и четници се свакодневно умножаваху и ратоваху, не за благо, него за слободу, ови ускоци населише се у источном

крају Дробњака до Мораче, који се крај по њима и прозва Ускоци, ти ускоци бијаху већином из Херцеговине и Требјешани из Никшића.

Пред њима бијаше јак бедем Дробњаци а леђа им бијаху топла од Мораче, ушљед чега они никада и не мироваху, већ вођаху непрестано чете по Херцеговини, у чему им бијаху на руци и њихови рођаци, и кумови с пријатељима по Херцеговини.

Морача је и прије ослобођења насељавала се ускоцима, а особито од када се ослободила; но много прије ослобођења у њој се насели јуначка фамилија *Дуловића*, с којом ћемо по изворима достојерног предања сада упознати наше читаоце:

Около 1690. године ускочи из Херцеговине, из села Шуме, један Србин, коме предање не памти име, и насели се у Горњу Морачу, у село Трновицу, и ту заоснује своју породицу.

Колашински Турци навиђели су га и често пута нападали, али он их је јуначки одбијао и већ био изашао на глас с јунаштва, те се и ожени из Пипера од јуначке куће Пилетића, због чега га још више омрзну Турци, те подмите Горње Морачане, да им га издаду, што ови и учине, и Турци му ударе изненада, увате га и посијеку а кућу му запале; но његова жена побјегне у род у Пипере, и будући је била ћетиња то у путу роди два близанца, ово се мјесто по њој назове „Ружино гувно“ и данас се тако зове. Немајући куд натраг, Ружа пође с ћецом у род у Пипере и тамо ћецу крсти, давши им имена Дуле и Мрва. Ружа је са својим синовима стајала у Пипере десет година, и подизала ћецу, но пиперска ћеца им нијесу дала мира, корили су их

да су копилад и да им се не зна за оца; сиротој Ружи ово досади и године 1727. досели поново у Морачу на своја огорелишта са синовима, које је и оженила, чим су приспјели до коња и до бојна копља.

Од Дула данас има стотину војника, а од Мрвина кољена петнајест.

По Дулу се и прозваше његови потомци Дуловићи, и мало помало узимали су маха у Морачи, тако да су постали једна од првијех породица.

При свршетку прошлога а у почетку овога вијека избијају на површину сердар Мијат, и Томаш Дуловићи који се по ђеду прозваше Драговићи.

Године 1795. ударе Турци по наговору Пауна Рнковића на Морачу, но сердар Мијат их потуче на дан 30. јулија до ноге. У овоме боју Томаш Драговић убио је Вука Париповића, буљубашу из Никшића, а посјекла га је Томашева Плана и узела му оружје те је са истијем убила још једнога Турчина, а Томаш се у овом боју ранио.

Сердар Мијат одржи 1819. над Турцима славну побједу, која му допринесе гласа и славе.

Сердар Мијат имао је сина Илију, сердара, а Илија Луку, који се одликовао ка велики јунак и ове рати постао командар Морачи. Потомство Мијатово по истоме прозвало се Мијатовићи, па и данас се тако зову, а потомство попово и Томашево Драговићи.

Поп Драговић дуго је био арамба, а доцније је постао капетан. Године 1843. на попа ударе колашински Турци међ Липовом и Горњом Морачом, ту се поп јуначки бранио док му је трајало фишека и

убио је преко 20 Турака, то се мјесто од тада назива „Попов крш“, двије године доцније 1835. поп Драговић посјекао је Башагу Мурата Ђурђевића на Сињајевини и то се мјесто од тада зове „Састанци“, јер се ту састао поп и Мурат на мегдан јуначки. Поп је Муратову главу понио на Цетиње те окитио „табљу“ по ондашњем обичају, Владика Раде особито га је држао, јер су му били мили јунаци. —

Кад су казали були Муратовој, да је поп посјекао Мурата, она је запјевала: „Богу милом фала, одавно је Мурат пријетио некаквоме ђаку Драговића“ и сјутри дан му је иста послала на дар Муратов сребрни анџар, говорећи: „Кад га је посјекао онакав силан јунак, ето му и његово свијетло оружје?“

Овај исти анџар поклонио је поп Драговић војводи Јовану Мичићу у Србију, а Мичић му је био побратим и старином Морачанин.

Поп Драговић био је на гласу не само као свештеник него и као поглавар и јунак, владика Раде даровао му је хата и ђурак. Исти поп имао је и два сина Николу и Саву, Никола је посјекао Чола капетана из Никшића, обојица су погинули на Савиној води, на Јаворју г. 1841.

Ето у кратко опис фамилије Дуловића чији синови ће заузимати виднога мјеста у нашој историји, и које народна пјесма и предање кити као праве витезове, који нагнаше Турке да се закуну на „погачу да не војште нигда на Морачу“.

Осим Дуловића у Морачи се истичу још и Радовићи, војводска кућа, Меденице сердарска и јуначка фамилија Лазаревића.

Цетиње, 15. јуна 1897.

КЊИЖЕВНЕ БИЉЕШКЕ

Из најновије италијанске белетристике. Међу најновијим производима италијанске белетристике, који могу имати интереса и ван Италије, ми помињемо „Tramontado il sole“, новела познате списатељке *Матилде Серео*, чијих је више краћих прича преведено и на српски. У овој новели *Залазак сунца*, описује она само психо-физиолошки однос једне себичне и хладне дјевојке и једнога човјека, који је страшно воли. Она га је први пут одбила и године су прошле. Али кад се поново сусретну, она се ријеша да му поклони срце, увјерена о његовој искреној љубави, али он и ако не воли ни коју другу, не воли ни ову више, осјећајући само пријатељство према њој. За тренут он се подаје опет силном утиску који та дјевојка има на њ, али после кратке среће, он се опет отржењава, она још лакше, и они се растају. Ма да је предмет новеле донекле невјероватан, као и у Онеовом роману „Maitre des forges“, ипак се новела одликује таквим љепотама, да ће је човјек читати са задовољством. — *Уго Флерес* штампао је двије новеле: *La Statua* и *Invano* (Узалуд). — Већу литерарну вриједност имају два нова рада *Бузене Бафико*, од којих се један зове „Carolavogo di Don Domenico“ (*Мајсторско дело Дона Доменика*), и „Fascino arcano“ (*Тајанствени чаробник*). У објема новелама сем што је по признању критичара, направио напредак, он је још манифестовао и фину комику и прави хумор те изазвао наду, да ће у томе надмашити Салватора Фарину, кога домаћи критичари зову „италијанским Дикенсом“. Проблем новеле „*Тајанствени чаробник*“ је жудња једнога са хладног сјевера за топлим сунцем и природним љепотама југа. Та је жудња оличена у једној дјевојци, која пропада за то, што налази, да се стварност тако страховито разликује од онога о чем она снови и што она жели. Овој кроз поетској и просто написаној новели даје још већи интерес факт, да је писац узео материјал из живота, управо истину одјенуо поезиом. — Из области сеоских прича треба приказати два рада, које је италијанска критика пропратила с хвалом. То су: „Stornelli fatali“ од *Рафаеле Бованолија*, и „Il primo Maggio“, (*Први мај*) од *Ђ. А. Чезареса*. Ова прва прича одликује се појединошћима, ова друга врло добра је и као цјелина. У овој другој прича се, како у сицилијанском селу Лена, нека љењивчина, која се само разбацује крупним ријечима не радећи ништа по ваздан, заврће главе сељацима, како ће се у држави променути одоздо па до највишег врха све — и то првог маја. Наступиће нова правда и благостање за народ, само ако овај хтједне да се промрда. Залуђени сељаци почну се спремати и уређивати у својим кућама тако, како их први мај не би затекао неспремне. Кад власт мјесна опомене Алесандровог брата због лудорија, које овај чини, брат га,

пред први мај, пошаље послом у Палермо, гдје треба да остане неколико дана. Алесандро увјери сељаке да њега шаље у Палермо „тајни комитет“, али нека се они не боје. Осване први мај. Сељаци се побуне, али их карабинијери растјерају и неки допаду хапса, обрुकавши се грдно. После неког времена врати се и Алесандро. Докле га брат грди због почињених глупости са којих страдају наивни људи, дотле се сељаци икупљају пред кућом да му се освете. Алесандро се види усамљен, али на један мах досјети се, изађе пред гомилу и скинувши капу викне: „Грађани Ленавски! Тајни комитет вас поздравља, да сте се показали заслужни за отаџбину и цивилизацију!“ — И метнувши капу на главу, он прође кроз гомилу, која је отворених уста и нијема од изненађења бленула у њега. —

В. П.

Сервантес критичко-биографски спис г. *Владислава Рибникара* примљен је, како чујемо, од књижевног одбора Чупићеве Задужбине и изаћи ће у „Годишњици“ првој на реду. Спис ће изнијети десет табака великога формата.

Наша књижарница Пахер и Кисића издаће наскоро трећу свеску *Светлих слика*, из првих дана Хришћанства од вриједнога Драг. Ј. Илија. У књизи су: *Трнов венац*, *Иродијада* и *Јуда*. Прве двије књиге „Светлих слика“ преведене су на чешки, те су код тога, братског нам народа врло лијепо примљене. Пошто ни трећа књига ни мало не изостаје иза првих, то је напријед топло препоручујемо.

Милан Вл. Ђорђевић превео је чувену Дима-ову драму *Денизу*, која ће се почети штампавати у наредном броју нашег листа.

Велики варварин. (Т. М. Достојевски) зове се нова расправа нашега уваженог сарадника Марка Цара, која је недавно примљена за „Летопис Матице Српске“.

Лука Грђић-Бјелокосић издаће наскоро и трећу књигу *Из народа и о народу*, у коју ће ући само српске народне женске пјесме. Са овом књигом доказаће Грђић, да је неосновано мишљење оних, који мисле: да су све боље српске народне пјесме већ покупљене и штампане и да данашње пјесме нијесу тако добре, као оне старе. У његовој збирци *скоро све* пјесме су нове, па ипак их има тако лијепих, да се могу упоредити са оним најљепшим из Вукове збирке.

Др. Жарко Миладиновић, адвокат у Руми, покреће нов лист, који ће се звати *Српска самозаконија*. Главни сарадник томе листу биће Др. Емил Гаврила. У данашњим приликама, од пријеке нам је потребе један овакав лист, те му желимо најбољи успјех.

Чувени роман Алесандре Диме (оца) *Три Мускетира*, превео на српски Душан Ј. Ђокић. Ко је читао, како наш Марко Цар хвали овај роман, тај, без сумње, не ће тражити боље препоруке.

Понижени и увријеђени, роман од Т. М. Достоевског, превео је Душан Радовић, а издала књижара Владимира Радовића. О овоме дивном роману, о коме су многи славни европски критичари још давно изrekli свој суд, ми не ћемо много говорити. Једино можемо рећи, да нас превод задовољава, те га свакоме најтоплије препоручујемо.

Изишао је из штампе *Тумач новластица, закон, уредаба и других наређења српске народне Автономије у Угарској, Хрватској и Славонији*. Написао га је Др. Жарко Миладиновић, адвокат у Руми. Издао га је Борђе Ивковић у Новом Саду, а цијена је фор. 2.

Наследство, роман гласовитога приповједача и романсијера Ги де Мопасана, недавно је изишао у српском преводу. Ма да је исти красно написан, нама се ипак чини, да није за наш свијет.

Књижара Милана Павловића из Вршца хоће да изда *Приповијетке Милутина Трбића*, те позивље на претплату. Трбић је некада много писао у Огњановићевом „Јавору“, те су нам се његови радови још тада свиђали. Надамо се дакле, да ће ова књига не само квантитативно него и квалитативно обогатити српску књижевност.

Критика. У 6., 10. и 11. броју „Босанске Виле“ изашла је критика Младена Смиљанића на књигу „На прагу новог доба“, коју и ми оцијенисмо у 4. броју „Зоре“. Овај критичар потпуно се слаже са нашом оцјеном, те тако и по његову мишљењу ова књига није за препоруку.

Ansiedlungen kriegsgefangener Slaven oder Sclaven in Altbayern und ihre letzte Spuren, зове се књига, што је написао о својој осамдесетогодишњици Јован Н. Сеп, баварски историк, политичар и т. д. Ево шта вели „Обзор“ о тој књизи: „Упозорујући на ову књигу стручњачке вјештаке, морамо ипак истакнути, да нам се књига чини прилично антиквирном, јер се не осврће на новија дјела и истраживања о славенској давнини, него тек полемизује с некаквим учењацима, који су прије 30—40 год. били in floribus. Наиван је тај Нијемац, јер име Славе изводи из „Slave“, па на сличан начин тумачи и име Срб . . . . . Ту и тамо има у књизи шовинистичких примједба, наперених проти Славенима“ . . . . .

Путопис Драг. Брзак *Са Авале на Босфор* изашао је накладом књижарнице Мите Стајића. Радо би смо и опширније проговорили о овој књизи, али, на жалост, нијесмо је добили.

УМЈЕТНОСТ.

La Bohème, сцене у 4 слике, по Анри Миржеровом роману *Vie de Bohème*, од Ђ. Бакозе и Л. Илика, музика од *Ђакома Пучини*. — Послије великог успјеха, које је нова композиторска италијанска генерација учинила у Европи с Маскањијевом „Кавалерија рустикана“ и Леонкаваловим „Вајazzi“, избио је на површину Пучини Бакомо, који је, у ствари, најстарији преставник веристичког правца у Италији. Његова опера под горњим натписом имала је у Италији ове године сензациони успјех, и већ су многе европске опере похитале да је за се добију, као што су: берлинска, бечка, минхенска, хамбуршка, дрезданска и т. д. Изван Италије та је опера недавно давата први пут у Берлину, гдје је имала неоспоран успјех, поред мана, које се доста јако истичу. Писци либрета узимали су из Миржеровог дјела само сцене, не држећи се органске цјелине, те је и композитору било, тога ради, немогућно сачувати јединство стила. Сем тога

текст има и ту ману, што је обрада новелистичка, а међу тим није се успјело да се текстом пренесе и на бину онај особити чар што га имају поједине сцене код Миржера. Као музичар Пучини врло фино црта расположење душе, инструментација је благогласна и дискретна. —

Н. Н.

Александар Јорговић, учитељ на вишој српској дјевојачкој школи у Н. Саду и уредник „Женског Света“, компоновао је у један глас 39 пјесама за дјецу и издао под натписом „Школска пјесмарница“, књига је одобрена од Школског Савјета и награђена са фор. 200.

Рудолф Замрзла, бивши хоровађа српског мостарског пјевачког друштва „Гусле“, компоновао је „Вијенац руских пјесама“, које ће наше друштво наскоро пјевати.

Мајски цвет, зове се брза полка, коју је за гласовир компоновао М. Бајић. Цијена је 40 новч.

„ЗОРА“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАН ПУТ У МЈЕСЕЦУ И ТО НА СВРШЕТКУ СВАКОГ МЈЕСЕЦА. ИЗНАЦА 4—5 ТАБАКА А ЦИЈЕНА ЈОЈ ЈЕ ЗА СВЕ ЗЕМЉЕ: НА ЧИТАВУ ГОДИНУ ФОР. 4.— НА ПО ГОДИНЕ ФОР. 2.— ЗА ВАКЕ НА ЧИТАВУ ГОДИНУ САМО ФОР. 3.— ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ НА УРЕДНИШТВО.

Огласи се рачунају од петит ретка у једном ступцу и то: за једно оглашавање по 8 новч., за 3° оглашавања по 6 новч., а за више од 3 пута, као и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније, по погодби. За сваки пут оглашавања урачунава се 30 новч. билеговина.